

5. PORUCHY VNÍMÁNÍ, PORUCHY MYŠLENÍ, PORUCHY PAMĚTI

PORUCHY VNÍMÁNÍ

1. **Smyslové klamy** – v běžném životě se lze v oblasti vnímání setkat s některými nápadnostmi, které nejsou chorobné a které lze hodnotit jako smyslové klamy.
2. **Eidetismus**, vlastnost, díky níž si jedinec dovede na chvíli s velkou živostí vyvolat obraz toho, co právě viděl nebo slyšel. Vyskytuje se u umělců a u dětí.
3. **Pareidolie** označuje schopnost detailně dokreslovat pomocí živé fantazie smyslové vjemy, při hledění do oblak lze vyvolat nejrůznější, zpravidla příjemné obrazy.
4. **Synestézie** je automatické asociování vjemů různých smyslů (například barevné slyšení).
5. **Pseudoiluze** má blízko ke smyslovým klamům, v důsledku nedokonalosti lidských smyslových orgánů je za určitých okolností (především pod vlivem emocí) objekt vnímám zkresleně a teprve při podrobnějším ohledání zjištěna jeho pravá podstata.
6. **Depersonalizace** – porucha prožívání vlastního těla, vlastních tělesných a psychických pochodů nebo okolí, kdy se vše dosud důvěrně známé jeví jako cizí, neskutečné. Porucha se může týkat i pocitů, že známou situaci subjekt prožívá poprvé (*illusion du jamais vu*) nebo naopak, že situace zcela nová připadá subjektu jako by ji již v minulosti prožil (*illusion du deja vu*). Jde o pocity subjektivně vnímané nepříjemně, které mohou i značně zneklidnit.

7. Halucinace

Nejzávažnější porucha vnímání, je to šalebný vjem, o jehož realitě je nemocný nevývratně přesvědčen, a který vzniká bez zjevného podnětu. Vyskytuje se výhradně u psychotických poruch a zpravidla ovlivňuje i jednání nemocného.

- a) **Halucinace sluchové** – „hlasy“ – obsah bývá nepříjemný, časté je slyšení nadávek a výhrůžek. Pojem imperativní halucinace označuje slyšení příkazů, které mohou být v rozporu s pacientovým přesvědčením a mohou být i realizovány. Nejsou vzácné výzvy k sebevraždě nebo vražednému jednání. Sluchové halucinace mohou mít ráz „záslechů“, slyšení jednoduchých zvuků (vrzání, skřípání, chichotání).
- b) **Halucinace zrakové** – obsahem halucinací optických, vizuálních bývají zpravidla nepřátelsky zaměřené osoby, které nemocnému vnikají do bytu zavřenými dveřmi, přehrabují se v jeho věcech, zpravidla mu nahánějí hrůzu. U osob závislých na alkoholu se v průběhu odvykacího stavu typicky vyskytují halucinace malých zvířat.
- c) **Halucinace hmatové, taktilní** – jsou charakterizovány nepříjemnými kožními pocity. Pacienti si stěžují například na svědění, které způsobují halucinovaní paraziti. Tělové, respektive útrobní halucinace označují nepříjemné somatické vjemy vycházející z útrobu.
- d) **Halucinace čichové a chuťové** – bývají zpravidla sdruženy. Nemocný čichá jedovaté plyny, které mu do bytu pouštějí nepřátelé, jídlo má podivnou chuť, podle toho poznává, že je otrávené. Může to být také zápach spáleniny, mrtvolný zápach atd.
- e) **Halucinace verbálně motorické** – jsou typické pro schizofrenii. Nemocný je přesvědčen, že někdo cizí hovoří jeho mluvidly a vkládá mu do úst slova, která by sám nikdy neřekl. Podobné jsou motorické, kinestetické, respektive pohybové halucinace, které se týkají pohybů končetin a polohy těla, které podle pacientova přesvědčení způsobuje někdo cizí.

- f) **Halucinace intrapsychické** – jsou příznačné pro **schizofrenii**. Nemocný je přesvědčen, že mu jsou **do hlavy vkládány cizí myšlenky** nebo naopak jeho vlastní myšlenky jsou **odebírány a zveřejňovány** (v televizi, novinách a podobně). Patří sem i chorobné přesvědčení o **schopnosti ovládat druhé osoby na dálku** pomocí telepatie nebo hypnózy, nebo že subjekt sám je tak ovládán.

8. **Iluze** se definují jako **zkreslený vjem** – v osobě lékaře spatřuje nemocný například svého kamaráda nebo člena rodiny, a podle toho ho oslovuje. Pro iluze platí stejně jako pro halucinace **přesvědčení nemocného o realitě těchto fenoménů**.

PORUCHY MYŠLENÍ

1. Kvantitativní poruchy myšlení:

a) Poruchy tempa myšlení:

- **Útlum myšlení, bradypsychismus** – celkové tempo myšlení je **pomalé**. Myšlení nemocnému zjevně působí obtíže, je pro něho **namáhavé přemýšlet** i o zcela jednoduchých věcech, rychle se unavuje.
- **Překotné myšlení, tachypsychismus** – myšlení je **zrychlené**. Zrychlení se někdy stupňuje až v **myšlenkový trysk**. Subjekt **mluví rychle a mnoho (logorea)**. Někdy **rychlost řeči nestačí běhu myšlenek** a subjekt mluví o další představě (vzniká dojem inkoherece, **roztříštěnosti řeči a myšlení**).

b) Poruchy cíle myšlení

- **Roztržité myšlení** – je **rušeno nějakým problémem**, který subjekt zaměstnává v určité situaci (starost a podobně), a proto se **špatně soustřeďuje** na úkoly, které má provádět.
- **Zabíhavé myšlení** – pokračuje sice **správně k určitému cíli** (zachovává tedy určitou determinující tendenci), ale přitom **stále odbočuje k vedlejším tématům**.
- **Ulpívavé myšlení** – je charakterizováno tím, že **subjekt ulpívá na jednom slově nebo větě, kterou stále opakuje** nebo opakovaně do řeči zapojuje (perseverace)..
- **Nevýpravné myšlení** – je charakterizováno tím, že se **subjekt stále obírá jednou záležitostí**, stále se **točí kolem jedné myšlenky**.

2. Kvalitativní poruchy myšlení

- a) **Myšlenkový záraz** – nemocný, který **myslí a mluví** při kontaktu **bez jakékoli zjevné poruchy**, se **náhle v řeči zarazí bez zjevného důvodu nebo podnětu**, někdy i uprostřed slova.
- b) **Nesouvislé (inkohorentní) myšlení** – nazývané též **roztříštěné** – při kterém proud myšlení odráží **rozvolnění asociací**. Myšlenky **nenásledují logicky jedna za druhou** v plynulém proudu řeči, ale řeč nemocného se skládá z **jednotlivých slov a vět, které nejsou spolu vázány žádným obsahovým poutem**.
- c) **Zmatené myšlení** – doprovází obluzené vědomí (například **horečnaté blouznění**). Chybí řídicí element myšlení. Vědomí má snový charakter.
- d) **Autistické (dereistické) myšlení** – myšlení **unášené volně vlastní fantazií** subjektu, bez ohledu na skutečnost a vlastní zkušenost. Chorobným se stává tehdy, když nemocný přestane rozeznávat své představy od skutečnosti a chová se podle nich bez ohledu na důsledky.
- e) **Magické (symbolické) myšlení** – je blízké pověře a **přisuzuje jevům symbolický, tajemný význam**.

f) Bludy

V důsledku psychického onemocnění vzniká chorobné emoční ladění, **bludná nálada**, jež může mít různý obsah (**deprese, vztahovačnost, mánie**) a představuje **základní podklad** pro tvorbu bludu. Nemocný je neklidný, má obavy, že se kolem něho **děje něco zlověstného**, čemu **nerozumí**. Konečně dospěje k vysvětlení. „**Objeví**“ **příčinu svých obtíží** – nepřítel, paprsky atd. a **formuluje bludné přesvědčení**.

Nemocný má subjektivní dojem, že k tomuto přesvědčení **dospěl na základě nezvratných důkazů** a že jde o **pravdivé a správné přesvědčení**, každá snaha okolí **vyvrátit blud pacienta logickými důkazy** vede jen ke vzniku **nového bludu**.

Klasifikace bludů:

- **Bludy megalomanické** – mohou se týkat jak **tělesných, tak duševních schopností** a vlastností nemocného. Své schopnosti může nemocný pokládat za bezmezné, je přesvědčen, že je **vznešeného původu (originární blud)**, že dokáže **létat, je nesmrtelný, spasitel** atd.
- **Bludy mikromanické** – jsou podmíněny **depresivní a úzkostnou náladou** a mají opačný charakter než bludy megalomanické. Nemocný je **přesvědčen, že zavinil neštěstí celé rodiny**, že je **nemocen různými nemocemi** (hypochondrické bludy), **obviňuje se z činů, které neudělal** (blud **autoakuzační**, sebeobviňující).
- **Bludy pronásledování** (perzekuční) – jsou podmíněny **vztahovačností a podezřívavostí**. Nemocný je přesvědčen, že je **pronásledován a že je mu ubližováno**.

g) Vtíravé myšlenky a jednání, obsese a impulze

Obsese:

- Jde o **přetrvávající myšlenky**, impulsy nebo představy, které postižený subjekt vnímá jako **rušivé a nesmyslné**,
- subjekt se je snaží **ignorovat, potlačit** a neutralizovat, ale cítí u toho **úzkost**,
- subjekt má **náhled** a je si vědom, že **vznikají spontánně v jeho mysli**.

Kompulze:

- Jde o **opakující se jednání** s určitým cílem, jež subjekt koná v důsledku **reakce na obsesi** podle určitých **ceremoniálních a rituálních pravidel** nebo stereotypním způsobem,
- toto chování má neutralizovat působení obsese (kontrola, zda zamkl dveře),
- subjekt má **náhled na nesmyslnost nebo nadměrnost tohoto jednání**,
- má pocity **úzkosti a neklidu**, pokud nutkavý výkon nebo jednání neuskuteční.

PORUCHY PAMĚTI

Zkreslené paměťové projevy se nazývají **vzpomínkové klamy**. Jedinec si **živě vyvolá určitý prožitek**, který se však ve skutečnosti **nestal**.

Patří sem i tzv. **neúmyslné plagiáty**, kdy **autor vydává dílo za své vlastní** a zcela zapomene na jeho vzor, se kterým se kdysi seznámil (případ **kryptomnézie**).

Jsou lidé, kteří mají **mimořádně vyvinutou paměť** pro čísla, topografii, hudbu – mluví se u nich o relativní **hypermnézii**, může se vyskytnout i u některých lehce mentálně postižených jedinců.

Na druhé straně jsou lidé se všeobecně **sníženou schopností si pamatovat**, trpí **hypomnézií**.

a) Amnézie

Jde-li o **výpadek paměti na dobu před vznikem amnézie**, jde o **amnézii retrogradní**. Porucha paměti **na události následující po jejím vzniku** se nazývá **amnézií anterogradní**.

b) Tranzitorní globální amnézie

Tranzitorní globální amnézie se vyznačuje **neschopností zapamatovat si nové události**. Projevuje se bezradností a dezorientací při zachovaném vědomí zpravidla u **osob vyššího věku**.

c) Psychogenní amnézie

Psychogenní amnézie označuje **poruchy disociačního charakteru** – patří sem **disociační amnézie (při traumatech)**, **fuga** a **alternující porucha osobnosti**.

d) Pseudologia phantastica (bájevá lhavost)

Jedinec líčí událost neobyčejně **barvitým a sugestivním způsobem**, jako by ji skutečně prožil a **hrál v ní důležitou roli**. .

e) Konfabulace

Konfabulace je typická pro těžké **organické postižení mozku**, například u demencí. Jde o **okamžitý nápad**, kterým **nemocný vyplňuje mezeru v paměti**, přičemž si **neuvědomuje**, že si nepamatuje a že **podává mylný údaj**.